

AMICULU FAAMILIARU

Apare una-data in septimana — Dominec'a. Pretiulu de prenumeratiune pre unu anu e 5 fl., pe unu semestru 2 fl. 50 cr., pentru Romani'a si Tierile latine pre unu anu 13 franci — lei noi, pre unu semestru 7 franci — lei noi.

Renascerea limbii romanesti in vorbire si scriere.

VIII. Analogi'a; sentiulu limbale si usulu vorbirei; etimologismu popularu.

(Urmare.)

Dein cele disputate si dein esemplele produse resulta deoparte esistenti'a sentiului limbale, macaru ca esta-di in diferitele limbe mai multu ori mai pucinu debiletatu; de alta parte inse si ace'a, ca in afacerea limbii cause morfologice adescori potu casiuna rateriri in etimologizare. Asi'a vediumu ca o patiesce nu odata poporul neinvetiatu, ba o patiescu si o patira chiaru filologi, nu numai romani, bunaora ca celi altecumu bine meritati de la Lesiconulu de Bud'a, ci si destuli nermani. Nimene n'are prerogativ'a de a nu gresi, mai ver-tosu deca cineva in cutare afacere procede unilaterale si fora studiulu recerutu.

Pentru acea deca sentiulu limbale, ca in realitate esistendu, inca are fora indoiela valore, inca pretinde a fi respectatu la regularea limbii: elu inse trebuie totde-un'a se fia insocitu de scrutarea istorica si dialectologica, de scrutarea trecutului cumu si a intregu presentelui si teritoriului limbii. Esta scrutare ne va da si areta usulu vorbirei romane celu adeveratu, genuinu si generale, era nu vre unu usu parteculariu dein cutare tempu au dein cutare provincia, demulteori coruptu prein varie influentie stricatiuse.

Se intielege de sene, ca dis'a scrutare ca si stabilirea rezultatului, e de competinti'a eruditiloru nostri, era nu a mumei, cumu o recunoscuro acesta invetiatiu incependu inca din tempurile cele mai vechie.¹⁾ Deci

¹⁾ Quintilianu Inst. orat. l. c. VI, 45: „Ego consuetudinem sermonis vocabo consensusum eruditorum, sicut vivendi consen-

eli, eruditii nostri, au si eli trebuie se se unesca asupra usului bunu si genuinu alu graiului romanescu. Cace dis'a lui Schleicher, dupa care „numai acela precepe in adeveru limb'a germana, carele cunoscenti'a ei si-a insusitu-o pre cale scientificu“¹⁾, sta si trebuie se ste si despre limb'a rom., ca si despre ori-care alt'a.

Mai multu. Studiulu istoricu si dialectologicu alu limbii lu recomanda eruditii altoru popora iatre alte chiaru si pentru scopulu, de a revivifeca prein densu sentiulu limbale, intru catu elu in decursulu tempuriloru s'ar' fi obtusu si micsioratu.²⁾ Necumu deca se desconsidera momentosetatea sentiului limbale la desvoltagea si regularea limbii, deincontra se cugeta de mediuluce, prein cari desu numitulu sentiu s'ar' pote restitui si mantiené in via functiunare. Cu totu dereptulu; cace, repetimu, sentiulu limbale e proprie geniulu si salvatoriulu formeloru limbali, si in proportiunea disparerei celui-a incepu a decada acestea.³⁾ Cu atatu mai pucinu se pote deca sustiené, ca analogi'a, estu surcelu si remasitia mai palpabile a sentiului limbale, in privinti'a cuventeloru insulate n'ar fi esistendu in nece una limba

sum bonorum;“ si VI, 44: „Qui si ex eo, quod plures faciunt, nomen accipiat, periculosissimum dabit praeceptum, non orationi modo, sed, quod maius est, vitae.“

¹⁾ Schleicher Die deutsche Sprache, edit. 2. pag. 118.

²⁾ Gützlaff in program'a gimnasiului supr. reale dein Elbing pre 1876.

³⁾ Ponoru Thewreuk Emil A helyes magyarság elvei, Budapest 1873; pag. 26.

sî n'ar fi existat neceodată, ci numai în privința a schemelor declinației și conjugăției. Că-dî prin ce altă se separă cuvintele însulate deîntr' una limbă în diverse categorii și clase, deca nu preîn semtiul limbale și preîn fic'a acestui-a analogi'a? Analog'a forma internă s'eu sensului îmbracă cuvintele cutari și cutari în analogă forma externă.

Sî desî în limbă întogmai, cumu se templa și cu vieti'a plantelor, vieti'a organică a unei certe părți a formărilor dispară, și în mesura mai mare ori mai mică dispăre neconținut: au nu se adopera geniul limbii totu asiă neconținut a repară perderile, până cându poporul respectiv nu dispăre depre teatrul lumii s'eu nu-si parasesce limb'a? Au nu capetara la noi p. e. une sufisă derivative mai multa și mai semtita vietiă și potere formativă, decumu o aveă ele în latin'a, óresicum întru recompens'a altor sufisă perite și disparute deîn limbă-ne? . . .

Sustienemu dereptăce'a îndereptăirea deplină, ba necesitatea analogiei și analogisării în limbă-ne. Sustienemu, că cuvintele n'ouă cauta se ne nevoim a le analogisă după potința și de aci încolo, precumu le analogisaramu cea mai mare parte și până acumu. Și bine fecemu. Aduca-si numai aminte bunulu lectoriu de processus, protocolum, capitulum, constatalui, procedalui, paragrafis, departementu, reglementu, sapungiu, plesiru sel. deîn prim'a diumetate a secului prezente, cari adi figurédia în vestimentu național rom. destulu de bine croitu, sunandu procesu, protocolu, capitu, constatare, procedere, paragrafare, departimentu, regulamentu, saponariu, placere și alte asemeni. Ce caricatură de limbă ar mai fi biét'a romanésca literară, cându literatorii nostri mai eruditi și mai versati întru ale limbii încă aru fi ținutu de principiulu neîndereptăirii analogiei, și deci vorbele citate și miie că dinse neanalogisandu-le, le-aru fi lasatu pre unele cu turbanu turcescu, pre altele cu fesu turcogrecu, pre altele érași cu pinteni și cisme ungueresci, și asiă mai departe!

Pré bine scim, că chiaru și în limb'a populară română de până acumu existu une cuvinte de una formă neregulară, neanalogisată, pr. omu pl. ómeni; capu pl. capi, capuri, capete; séceta ild. secetate s. a. a. Nu vomu se cercămu aice cauzele, cari produsera în roman'a, că și în alte limbe, asemeni neregulăretăți. Déra ace'a ni se va concede, că atari vorbe și forme mai neanalogisate constituescu nesce esceptiuni pucinu număróse. Éra esceptiunile, chiaru și după asiom'a vechiă, confirmă regul'a mai generală, („exceptio firmat regulam“), carei-a deci rationabileminte avemu se ne conformămu și după carea avemu se procedemu.

Scim și ace'a, că cuvintele n'ouă nu câte tóte și nu deîntr'odata se voru poté analogisă; se voru poté înse multe deîn ele încetu pre încetu, numai se nu ne

încidemu deîn capulu locului calea preîn adoptarea falsului și stricătiosului principiu, că cuvintele n'ouă le potemu primî și împămentî în ori-ce formă. Alte limbe, bunaminte ispan'a portugez'a s. a., în aventulu de înflorire alu literaturii lor preîn seclulu XVI. încă primă număróse cuvinte de origine lat. în formă ispană și respectiv portugeză mai pucinu analogisată și corectă; adi înse dictionariile mare parte deîn acele le aréta că anticăte, și loculu li-lu coprindu altele de aceasi rădăcină, ci ispanesce și portugezesce mai bine uniformate. ¹⁾

Dedarea, îndatinarea jóca rolă însemnată și în afacerea limbii, că în tóte lucrurile ómenesci. Consuetudinea e a dóu'a natură. Se adevăresce și în privința acést'a dis'a filosofului germanu, după carea „omulu e animale alu îndatinării“ (der Mensch ist ein Gewohnheitsthier). Ne dedămu încetu pre încetu cu forme și espresii limbali rele, precumu ne-amu dedă în acelasi tempu cu bune. Istori'a limbilor ne oferescu în acestu respectu miie de exemple. Éca neolatinele apusane mai preste totu numescu capulu cu cuvintu formatu de la l. testa = óla, hêrbu; la începutu e probabil, că rusticulu latinu folosi numai în gluma, în derisiune acestu cuvintu despre unu capu golu, secu; déra mai târziu cuvintulu ironicu cu încetulu strimtori mai de totu deîn usu pre celu originariu și bunu pentru conceptulu cestiunatu. Totu asiă pulpa = unu golomoti de carne, ild. l. sura; și altele de acestea. Pentru ce se staruim déra pre langă forme anarceice, anormale, neregulare acolo, unde le potemu împămentî la primul pasu — deóracă le introducemu întâiadată — în tóta regul'a și în tóta conformitatea cu spiretulu și caractrul specificu alu limbii?

„Înse lege și regula apriorică nece unui individuu însulatu nu e iertatu se statorésca în privința formei, în care se se primésca cuvintele n'ouă.“ Tare bine; déra cine o statoresce „a priori“? Noi de bunăsema nu. O statoru înse geniulu limbii, carele începudu de pre la anul 168 înainte de Chr., cându primii colonisti latini fure dusi în peninsul'a tracică și după acea sucesivuu și în stang'a Dunării, până în tempulu de facia în continuu operă în modulu seu misteriosu în limb'a numitorilor coloni, pre acést'a desvoltandu-o sub decursulu seclorulu cu tipu, fisionomia, forme și legi totu mai multa peculiari și diferite de ale altor limbe. Noi asiă credemu, că acelu geni, carele conforme împregiurătorulu de totu soiulu ale n'ouei patrie a colonilor latini dede nascere formelor limbali române, și adi este viu, nu e mortu, și deci ținemu mare sacrilegiu și piaculu a nebagă în s'ema, ba a vetemă cu voi'a și cu scirea creațiunile lui bimilenarie, adevă formele și legile limbali romanesci.

Închiăimă derept'acea escursulu nostru despre analogia, dechiarandu susu și tare, că precumu după

¹⁾ Vedi exemple p. e. în dictionariulu ispano-germ. de Fr a n c e s o n, și în celu portugezes-germ. de B ö s c h e, pre fiecare pag.

opiniunea și credința noastră nu numai este iertată, ci chiaru necesaria atâtu purisarea câtu și neologizarea în limba, e îndereptată și recerută și analogizarea. Tóte inse — repetim și aice — cu ratiune, cumpetu și óresi-cumu pre neșemțite, éra nu cu forti'a și dea tar'á. ¹⁾

(Va urmá.)

Dr. Gregoriu Silas.

Amentirea.

Catra dilele trecute eu întorcu a mea privire,
 Catra dilele acele cându poteam se te admiru;
 Si-amentindu-mi, o copila!, acelu tempu de fericire
 Ale mele fierbinti lacrimi pe-a mea față se însiru; —
 Curga lacrimile mele și aline-a mea dorere,
 Se inunde a mea față și se-nece-alu meu suspinu.
 Vai duiós'a-ti suvenire me imbata de placere
 Și-mi șervesce, o iubito!, alu meu sufletu se alinu.
 Oh! întorče-ti amentirea catra sufletu-mi șdrobitu, . . .
 Că-ci vai! . . . sum nefericitu!

Când a Sóreluși lucire se ivesce 'n demanétia,
 Eu te cautu se te aflu palpitându și plinu de doru;
 Și cându fluturii pe rose nebnateci se resfația
 Ei ș'aséména cu tene disparéndu in gingasiu sboru.
 Eu te cautu! dar' usióra ai șburatu și-n a t'a cale
 N'ai lasatu de câtu unu sufletu de amoru-ti consumatu —
 N'ai lasatu decâtu unu sufletu intristatu și plinu de jale,
 Ce ș'aprinșe de iubire într'unu dulce șarutatu.
 Oh! întorče-ti, amentirea catra sufletu-mi șdrobitu, . . .
 Că-ci vai sum! . . . nefericitu!

Dar' in ori ce parte-a lumei t-êi aflá copila bela
 Nici unu veacu de departare n'ó slabi alu meu amoru, —
 Tu cu față-ti angerésca și cu glasu de filomela
 Vei domni in alu meu sufletu ce palpita iubitoru!
 Te iubescu o scumpe angeru! decâtu rón'a mai suava
 Mai splendida decâtu diu'a decâtu sórele cerescu;
 Oh! si crud'a departare, rigida tirana, grava
 N'ó poté se me oprésca de a-ti dice: t e i u b e s c u !
 Oh! întorče-ti amentirea catra sufletu-mi șdrobitu; —
 Că-ci vai! . . . sum nefericitu!

Te iubescu! si-a mea viétia la piciórele-ti voiu pune,
 Gândulu meu va fi copila l'alu teu carmenu rapitoru.
 Curga lacrimile mele, se aline-a mea dorere,
 Se inunde a mea față și se-nece-alu meu suspinu.
 Vai! duiós'a-ti suvenire me imbata de placere
 Si-mi șervesce, o iubito!, alu meu sufletu se alinu.
 Oh! întorçeti amentirea catra sufletu-mi șdrobitu, . . .
 Că-ci vai! . . . sum nefericitu!

¹⁾ Schiller șvatuesce puristiloru, neologistiloru și analogistiloru:

„Eine würdige Sache verfehlet Ihr, nur mit Verstande!
 Bitt' ich, dass sie zum Spott und zum Gelächter nicht wird.“

PETULANTULU.

Comedia in 3 acte
 de

Augustu Kotzebue.

(Continuare.)

ACTULU III.

Langsalm (dormindu) *D.-n'a Langsalm* inpinge pe
Fridericu de spate din odai'a lui *Doris*.)

D.-n'a Langsalm:

Afara, afara de aici domnisorule! Aici nu ai ce
 cautá.

Fridericu:

Eu nu cautu nemic'a, dupa ce amu aflatu ce amu
 cautatu.

D.-n'a Langsalm:

Si ce ai aflatu misiélule?

Fridericu:

O copila pe care o iubescu, și care me iubescé.

D.-n'a Langsalm:

Nebunți poti aflá cu bani ori și unde.

Fridericu:

Nu-ti e rusine matusia! *D.-t'a* cugeti că amorulu
 se vinde cu cotulu și pondulu?

D.-n'a Langsalm:

Reservéza-ti instructiunile pentru tine. Omului
 suntu tóte ertate.

Fridericu:

Cum se nu.

D.-n'a Langsalm:

Interesulu e rot'a principala in masineri'a lumei.

Fridericu:

Decumv'a a-ti avé dreptu, rot'a ar' trebui se fia
 de auru.

D.-n'a Langsalm:

Da, aurulu representa tóte.

Fridericu:

Si virtutea, și amorulu?

D.-n'a Langsalm:

Tóte, si decumv'a cugeti ca *Babetta* te iubescé esti
 nebunu, dens'a dupa banii tei, și nu dupa tine voiesce
 a se maritá.

Fridericu:

Fórte bine.

D.-n'a Langsalm:

Dens'a e de totu seraca.

Fridericu:

Inse e placuta și frumósá.

D.-n'a Langsalm:

Tu șcii bine ca eu o tienu numai din gratia la
 mine.

Fridericu :

Da, acést'a o sciu, inse sciu si ace'a ca in tóta diu'a i-i faci mustrari pentru ace'a.

D.-n'a Langsalm :

Tatalu ei au fostu unu officiern seracu, a luat de soția pe o fata si mai seraca, s'au dusu in batalia la sandu muierea si copil'a pe capulu nostru.

Fridericu :

Mamei din marinimositate i-ati datu locu in cript'a familiara.

D.-n'a Langsalm :

Acum suntu septe-spre-diece ani decându ratacesce in lume, dupa cum am auditu s'au facutu majoru. Cei dreptu onórea e unu ce fórte frumosu, inse nu te poti saturá cu dens'a.

Fridericu :

De multe ori pentru onóre uita omulu mancare si beutura.

D.-n'a Langsalm :

Pe scurtu nepóte, din planulu teu nu va fi nemica. Mane demanétia vomu tramite pe Babetta intr'unu locu unde sciu de siguru cá i-voru fugi greliusii din capu; si tu in sér'a acést'a vei fi ori mirele incredintiatu a copilei mele, ori testamentulu tatalui teu..... me pricepi (voiesce a se departá).

Fridericu :

Inca unu cuventu iubita matusia, d.-t'a voiesci a tramite pe Babetta dela casa?

D.-n'a Langsalm :

Da, acést'a o voiu si face.

Fridericu :

Si unde? déca 'mi va fi iertatu a intrebá.

D.-n'a Langsalm :

Tu cugeti ca eu voiu fi asia de prósta cá se comunicu cu tine secretele mele. Cavalieriulu ratecitoriu ar' fi in stare de a ne urmari. Loculu teu e la petiórele d.-siórei Doris. Pe Babetta de mane incolo nu o vei mai vedé (se duce).

(Va urmá.)

SECRETELE ALORU TREI NOPTI

SÉU TREI MORTI VÍI.

(Romanu anglésu d. H. Frankstein.)

(Continuare.)

Capítulu XXVIII.

Lordulu 'si afla basata presupunerea s'a.

Maltesulu Pietro nu a fostu destulu de precautu, cându a lasatu cá o epistola atátu de interesanta se i-o afle ori cine cu usiurintia. Dar' lui nu-i trecú prin minte cá dóra ar' fi suspicionatu de domnulu seu.

Epistol'a erá scrisa in limb'a italiana, care lordulu o intielegea.

— „Me miru cum de nu am primitu inca nici unu respunsu la inseratulu datu in jurnale“ asié suná o alta propusetiune din epistol'a de susu. — „Trebue dara se mai publicamu unulu, in care se amintimu: „cá se cérca d.-siór'a Gwendoline Winter, care nu de multu se afla in Londr'a etc. Ai grigia inse frate si pastreza secretulu, cáci déca ar' intielege lordulu mieu cá ce intentiuni am, atunci asiu fi pierdutu. Fi precautu!“

— „Misielulu!“ 'si disé lordulu, „elu a cercatu-o si o cérca si acum. Ea se chiama Gwendoline Winter! Dar' ea va fi cev'a servitória, cáci nu a avutu pre nemenea cá se-i dé vre-o educatiune mai inalta. „I-i se parea cá vede façi'a Clarei Markham, facându-i impu-tari amare.

Dupa aceste lipi éراسi couvert'a si pusé epistol'a indereptu la loculu seu.

— „Trebue cá eu se punu mân'a pre acea Gwendoline si nu elu!“ cugetá lordulu preambându-se prin odaia. Elu se parea incungiuratu ge inimici. — „Ce se facu cu acestu misielu? L'asiu alungá, dar' câte lucruri mari scia despre mine. Dar' . . . elu póte, cá aflându-o se-ar' uní cu dens'a in contr'a mea! Ah! de nu ar' aflá-o; déca ar' fi acum aci, asiu si omorí-o!“

Si serman'a juna, despre care vorbiá elu cu atát'a crudelitate erá tocmai guvernant'a ficei s'ale — si elu nu scia!

— „Ei bine! voiu merge in Jorksire si voiu câscigá de unde-va adres'a acestei fete si asié voiu aflá-o mai iute decâtu elu, apoi usioru voiu nimici-o cá si pre mama-s'a, fora de a scí cine-va ceva!“

Asié cugetá lordulu. Dupa o óra plecá la Londr'a si de aci la Jorksire; de-aci visitá si Penistone, unde erá mormentulu, despre care i enarasé Pietre. Anim'a lui de piétra se moiá la vederea acestui mormentu, cáci iubisé cu mare focu pre Clar'a, carei'a elu i causase atâte nefericiri! Façi'a lui luá o espresiune de dorere, cáci 'lu mustrá conscienti'a. — „Sieptesprediece ani!“ oftá elu. — „Ce se afla acum sub acésta glía? — Ósa — Unde e frumós'a Clara de odinióra?“

Elu parasi cemeteriulu; se sui in trasura si plecá catra Lonemoor. Aci se presentá la Quillet dicându: „In interesulu dt'ale, madama, te rogu pentru adres'a domnisiórei Winter, care nu demultu a parasitu acestu locu; — déca 'mi vei spune-o, 'ti voiu dá 50 pundi sterlingi!“

— „Se sciu cá mi-ar' costá viéti'a, dar' adres'a ei nu o spunu nimenui. D.-T'a nu scii cu cine vorbesci! D.-T'a cugeti cá 50 de pundi sterlingi suntu in stare de a me corumpe!“

— „Me rogu de iertare! dara asiu dorf se o afli.“

— „Déca ai fi doritu a-o aflá, atunci se fi venitu cu câtiva ani mai inainte!“ dise económ'a.

— „Atunci nu am pututu! Dar' acum asiu voii se o afli si se o crescú, cà-ci amu cunoscutu pre mum'a s'a!“

— „Ce? ai cunoscutu pre mum'a s'a!“

— „Da! ace'a a fostu stapan'a d.-t'ale de mai înainte, numele ei a fostu d.-siór'a . . .“

— „Taci!“ 'lu reflectà Quillet, — „cà nu-i iertatu a-i pronunsià numele. Dar' cându ai cunoscutu-o?“

„Atâtu înainte câtu si dupa mórtea ei!“

Económ'a 'lu esamina din capu pana 'n talpi; privi elegantia costumului lui, prin care se aretá avuti'a si rangulu lui inaltu. — „Dar' cine esti d.-t'a?“

— „Eu sum capitanulu Tollish.“

— „Si d.-t'a ai cunoscutu pre mam'a junei pre care o cauti aici, dar' óre iubitu-o-ai?“

— „Oh! si inca cum; mai bine nu asiu fi iubitu-o cà-ci ea ar' traf si ar' fi fericita!“

— „Asié dara d.-t'a esti caus'a mortiei ei! D.-t'a ai nimicitu o fientia plina de gratii; o! de te-ar' ajunge blastemulu ei si alu tatalui seu, carele ambla ratacindu plinu de intristare!“

— „Ha! ha! ha! Dauna cà nu te-ai angagiatu la vre-unu teatru, cà-ci ai jocá minunatu rolulu tragedia-nei! Eu nu am ucisu-o! eu am iubitu-o, si acum asiu voii a portá grigia de fiic'a ei!“

— „N'are lipsa de ajutoriulu d.-t'ale; nu are lipsa de a fi asediata pre tronu de o mâná, care a causatu mórtea mamei ei. Poti merge d.-le, cà nu-ti voiu descoperi nemicu!“

Lordulu o privi cu mania, si-i disè departându-se:

— „Se scii cà ori unde o voiu afli, totu a mea va fi!“

Capítulu XXIX.

O fantóma.

Inainte de a parasí Lonemoorulu, lordulu întrebá si pre unu servitoriu, nu cumv'a a auditu elu povestindu-se cev'a despre jun'a pre care o cercá.

Intr'acestea o alta persóna se apropiá de ei. Lordulu se adresá catra acest'a dicându: — „Me rogu d.-le eu sum capitanulu Tollish si am venitu aci cà se afli cev'a referitoriu la loculu de petrecere a junei Gwendoline Winter.“

— „Eu sum Orkney“ respunse agraitulu, „dar' eu nu potu se-ti dau nici o deslusire d.-lu meu. Eu nu sciu decátu atât'a cà respectiv'a dama a-plecatu la Londr'a.“

— „Are amici acolo?“

„Nu are, càci e din o clasa de diosu, inse e o fermecatoria cà-ci pre toti junii i frapésa; fiiulu meu chiar' inca a patitu-o, si ambla nebune cà se o afle!“

— „Eu sum incredintiatu din partea unui amicu“ disè lordulu prefacându-se, „cà se cercu o juna, care de 17 ani a fugitu din cas'a parintiésca. Audiendu cà aci s'ar' fi intemplat unu asemene casu, am cercatu-o si aici. Mormentulu mamei Gwendolinei l'am vediatu dar' acest'a nu-mi póte spune nemicu!“

— „Oh! cine a cunoscutu pre mum'a-s'a, póte se cunósca si pe fiic'a ei“ — adause Orkney, si cu acestea se despartira.

Lordulu se urcá in trasura si plecá spre Penistone cá de aci se plece catra casa.

In demaneti'a urmatória ajunse in castelulu Dunholm.

— „Nici Pietro nu scie mai multu decátu mene! 'si disè lordulu cu indestulire.“

„Candu va mai merge in Lonemoor va afli cà capitanulu Tollish inca a fostu acolo si va vedé cà nu-i mai astutu decátu elu!“ si cu aceste 'si facú toilet'a cà se mérga la dejunu, la care servi, cá de comunu Pietro.

O privire fú de ajunsu pentru de a convinge pre lordu cumuca Pietro nu a mai capetatu nici unu respunsu la epistol'a s'a.

— „Am venitu mai tardiu cu o di,“ disè lordulu catra Pietro, „am cumperatu multe obiecte de luxu. Dar' . . . ce noutati suntu de candu am plecatu eu de aici?“

— „Nemicu nou domnulu meu!“

— „Da cum se afla guvernant'a, place-i aici, cum se póte întielege cu Georgin'a?“

— „Ah fórte bene, ele suntu amicele cele mai bune.“

Dupa ce se scolá dela mésa restulu dilei 'lu petrecú in bibliotec'a s'a, cetindu unele noutati, ce-i sosrá in cele trei dile câtu nu a fostu acasa. Diu'a intréga o petrecú cugetându mereu la fiic'a Clarei Marcham. — Sér'a sosi. — Toti se culcara. — Linisce mare domniá preste totu, numai sunetulu miscariloru pendulei dela orologiu se mai audia. — Singuru lordulu nu poté dormi. Se scolá; aprinse o luminare si se puse intru-o feréstra adêncindu-se in cugete.

Nóptea erá intunecósa, stelele nu se vedéu. Ruinele castelului celui vechiu, lipite de estu nou, jaceau acoperite de intunerecu.

Orologiulu suna dóuesprediece. — „Ce se fia de mine?“ se întrebá elu, — „chiar' si sunetulu orologiu-lui inca mi se pare curios.“

Elu se otari se se culce. Se apropiá dar' mai antaiu de feréstra cà se o inchida. Figur'a unui omu i-se aretá la feréstra.

— „Unu spiritu! o fantóma!“ murmurá elu. — „Dómne padiesce-me!“

Capítulu XXX.

O fapta rusínósa.

O slabitiune de mórte cuprinsé pre lordu la vederea acelei fantóme. Elu se radimá de-o mésa, càci tremurá cà frundi'a. — Figur'a priviá dreptu la elu. I se parea cà se apropiá totu mai tare. — Si in adeveru figur'a intrase in chilia prin ferestr'a deschisa. Sangele i-i inghiaçia, — nu scia si nici nu poté se cugete.

— „Îndereptu!“ — strigă lordulu, dar' figur'a nu-i respundea.

— „Îndereptu! — se nu te atingi de mine!“

Figur'a se opri si unu surisu mortalu i erá imprimatu pre buze.

— „Pentru ce ai venitu aici?“ strigă lordulu ca-
tra figura.

Strafnulu privi cu surprindere la lordu, apoi dise:

— „Mi se pare că me credi a fi o fantoma, ca-
pitane Tollish!“

Acest'a se infioră si mai multu.

— „Dar' nu me mai recunosci a fi fientia ome-
nésca, capitane? acést'a totusiu e pré rece primire pen-
tru mine, dupa naufragiulu suferitu si dupa alte nefe-
riciri, căci nu voiesci a me primí nici in cas'a mea!“

„Ce? figur'a ace'a nu a fostu naluca? „Ce? . . .
Viu! . . . disé Tollish.

— „Precum vedi, sum in viétia si am venitu éراس
la dominiale mele cá se mi le iéu!“

— „Dar' . . . am . . . auditu că . . . ai . . . mo-
ritu!“

— „E dreptu, că cu greu am scapatu din gur'a
mortiei. Eu crediu că faim'a mortiei mele ai auditu-o
dela capitanulu naiei. Firesce; ca ei au crediutu cum-
că eu me-am inecatú.“

„Scaparea mea a fostu miraculósá, căci cadiéndu
de pre naia me-am sustienutu pré surfaç'a apei si in
diori de diua am intalnitú o barca, in care me-am su-
fitu mai mortu. Fui dusu in Corsic'a, unde cuprinsu de
friguri nu-am potutu neci vorbí. Toti consoçii au cre-
diutu că me-am inecatú. Dar' . . . acum éta-me aici!“

Numai acum sciá lordulu Darkwood séu capitanulu
Tollisch adeverulu, — căci 'lu vedea cu ochii. Lordulu
celu adeveratu — verulu seu — traiá si se aflá chiar'
in cas'a s'a, si nu erá inecatú in undele marei. Capi-
tanulu Tollish erá acum éراسiu totu numai unu capi-
tanu plinu de detorii.

— „In Marseille — continuá lordulu celu adeve-
ratu, — „am cetítu că cine 'mi este eredele, dreptu
ace'a acum am voiitu a te surprinde. — Am caletoritu
sub numele de Charteris. Am venitu pâna in Schrevs-
burg, acolo am statu pâna-ce a intunecatú, apoi am
venitu aci la castelu si te-am vediutu aici unde esti.
Noi amu fostu inimizii de mórte unulu altui'a de 17
ani, si déca asiú fi voiitu a-mi resbuná candu-va, atunci
ocasiune mai buna cá acum, nu asiú avé nici cându.
Dar' te lasu, numai te rogu cá se te retragi si se-ti
incepi éراسi viétia t'a cea de capitanu; căci eu sum
acum éراسi domnulu acestui castelu. Noi de 17 ani
astadi vorbimu ántáiu, căci d.-t'a me-ai tradatu inca
atunci; si ace'a nu ti-o iertu, neci nu-o uitu, si cátu
va tiené suvenirea Clarei Markham, noi vomu fi totu
inimizii unulu altui'a.“

— „Ei dar' dens'a me-a iubitu!“ reflectá capita-
nulu Tollish.

— „Te-a iubitu! dar' ai ucisu-o. Esi afara de
aici misielule!

O furia de hotiu cuprinsé pre Tollish. Ochii i
schinteiáu. Elu si apucá unu manunchiu greu de
hronzu si sari asupr'a lordului Darkwood, — care in
adeveru nu erá mortu si nu se infaçiosiasé numai cá o
simpla fantoma.

Capitanulu Tollish aruncá la pamentu pre lordulu
Darkwood si-lu lovi poternicu in capu. Acest'a se aperá
cu desperare, — dar' o a dou'a lovitura 'lu slabi si mai
tare. Sbíerá odata si apoi inchiédiéndu-si ochii, unu
torinte de sange i inundá faç'a.

— „Acum'a e mortu“ — dise Tollish — „in ade-
veru e mortu!“ apoi se plecá si cercándu-i pulsulu se
convinsé că e mortu. — „Acum in adeveru eu sum e-
redele lui. E fórte bine că elu a venitu pâna aci in-
cognito; noroculu me-a partinitu si de asta-data.“

Elu priviá la jert'fa s'a. — „Toti dormu“ — 'si
dise noulu lordu (Tollish) — „si totusiu me temu că
cinev'a a spionatu totu lucrulu!“

Se apropiá de usia; acést'a erá inchisá; o deschisé
apoi, si ce vediú? Pietro erá la usia si ascultase to-
tulu. Astutulu de Pietro intrá numai decátu si unu
surisu demonicu se aretà pre buzele lui, vediéndu jert'fa
intinsa pre padimentu. Elu se bucurá de ast'a fapta
criminala a domnului seu si 'lu stimá inca si mai multu.

— „Dar' de cându asculti tu la usia?“ 'lu intre-
bá domnulu seu.

— „D'apoi numai chiar' din momentulu in care
s'a apropiatu fantom'a de ferestra. Sciu si cum l'ai
ucisu. Dar' acum ce vei face cu cadavrulu lui?“

— „La ace'a dieu inca n'am cugetatu!“ dise lordulu.

— „Suntu dóue óre dupa miediulu noptiei, dar'
. . . ce-mi promiti cá se-ti pastrezu si acestu secretu
si se ascundu acestu cadavru?“

— „Ajuta-mi numai, că-ci ce vei fi demnu vei
capetá; — vei fi remuneratu in abundantia!“

— „'Ti voiú ajutá!“ — apoi merse la unu sicriu,
luá o sticla cu beuturi intaritórie si beú. — „Acum la
lucru! trebue se-lu inmormentamu!“

„Da! si inca intr'unu locu siguru, unde nu ambla
nime!“ adause lordulu.

— „Vomu merge printre ruine“ — dise Pietro —
„de aci conduce o cale suterana pana acolo; ié o lu-
minare, că cadavrulu 'lu voiú duce eu!“

Lordulu facú precum i sfatuiá Pietro si intrara
ambii in ruinele castelului celui vechiu, ce erá alipitu
de celu nou.

Capitlulu XXXI.

O scurta pausa.

In demaneti'a, care urmá acestei fapte sangeróse
descrisa mai susu, aparú lordulu Darkwood in sal'a de
mancare, fora de a portá pre faç'a s'a nici celu mai
micu semnu alu mustrarrei de conscientia.

Dupa dejunu calari cá de comunu, veni apoi acasa si de nou se preamblá prin gradinele pompóse. Acum erá elu adeveratulu erede si domnu alu castelului. — Catra 11 óre din di, petrecúndu in biblioteca audi in chili'a de invetiamentu a fiicei s'ale musica. Gwendoline jocá la fortepianu cu perfectiune. Elu deschise us'a si intrá la ele. — Densete 'lu primira cá pre unu superioru. Lordulu observá cá fet'a lui s'a poleitu binisoru in câtev'a dile! — „Sum fórte indestulitu cu progresulu ei!“ dise lordulu catra guvernanta; — „de buna séma d.-t'a te-ai impartasitu intr'o educatiune minunata! avuti au fostu parintii d.-t'ale?”

— „Eu am fostu orfana, dar' am avutu nescce amici, cari au jerfitu totu pentru crescerea mea! — respunse jun'a.

— „Dar' . . . , iérta-me, inse d.-t'a ai meritá a ocupá locu intr'unulu din cele mai aristocratice salóne si nu a fi numai o simpla guvernanta!“

— „Nici nu sum eschisivu educata spre a fi guvernanta, dar' . . . .“

Lordulu nu o întrebá mai departe, cá-ci vedé cá jun'a feta se genéza; si dupa câtev'a minute se recomendá.

Frumseti'a si portarea ei escelinta intru atât'a farmecara pre lordu încátu acest'a dise intru sine: — „Decumv'a ar' fi erede'a cutarui'a marchisu, eu bucurosu asi luá-o in casatoria. Dar' . . . , eu sum destulu de avutu . . . numai de ar' fi famili'a Myner — din care dice cá se trage, — o familia buna. Me voiu informá mai deprópe despre acésta familia.“

In decursulu dilei cugetá mereu la scen'a tragica din nóptea trecuta. — „Numai de nu ar' sci nime despre venirea lordului la Londr'a si se créda cu totii cá elu a moritu in naufragiu!“

— „Nu te teme! dise Pietro, cá-ci elu de siguru nu a spusu nimenui cá cine e! Ba, déca ar' fi si spusu, a spusu numai la nescce pescari cari nu au priceputu limb'a englesa. Elu i va fi remuneratu din greu pentru tóte! Diavolulu ti-a ajutat si de asta data domnulu meu!“

In diu'a urmatória pre candu se aflá la dejunu i sosira, dupa cum se întemplá de comunu, o multime de epistole. Intre aceste eráu unele si pentru guvernanta s'a. — Lordulu erá aprópe de a fi tentatu cá se des-faca un'a si se-o cetésca, dar' totusiu se retienú promitiendu-si a-si satisface de alta data curiositatea s'a. O adresa in o limba straina aflá si pentru Pietro, acést'a o ascunse. Intrându apoi in bibliotec'a s'a, desfacú epistol'a adresata lui Pietro; in acést'a i scrisese fratele seu cumcá nici alu doilea inseratu publicatu mai in urma inca nu a avutu nici unu resultatu. Apoi lipí éراسi epistol'a si pre ascunsu o viri a dou'a di între epistolele, cari mai venira, si o dete lui Pietro.

Dilele si lunile treceau si nime nu vorbiá cá dóra lordulu Darkwood nu ar' fi moritu cu ocaziunea naufragiului. Noulu lordu erá deplinu liniscitu!

Pietro corespundea desu cu frate-seu, dar' nici unulu nu poté rescí cá óre unde se-ar' aflá jun'a Gwendoline. Lordulu insusi facú mai multe caletorii cá se o afle; — dar' in desiertu. Ambii, — atâtu lordulu câtu si Pietro, — lucráu in secretu spre a o aflá! In urma lordulu 'si propuse a dá uitarei totu lucrulu si a nu mai cercá in urm'a Gwendolinei. Iern'a trecú si Pietro nu mai aflá pre Gwendoline; chiar' si elu se decise a nu o mai cautá. — Ei o cercaserá si nu sciáu cá persón'a ace'a se aflá sub unu acoperementu cu densii! ea mergea in tóta diu'a la preambulare cu Georgin'a si densii nu potéu nici baremi presupune cá ar' fi dens'a.

Ah! dar' déca ar' fi sciutu ei acést'a!?

Lordulu incepú a-si duce viéti'a s'a de lordu . . .

(Va urmá.)

P. J. Grapini.

Esti frumósa, amorósa . . .

Esti frumósa, Amorósa!	Esti frumósa, Amorósa,
Si ori cine 'ti va díce Copilitia, esti felice!	Da 'n Amoru nu sugi dulcétia Cá se-ti placa de viéta!
Dar' aceste insusfri Prea multu insa-ti le admiri!!	Cáci cu-Amorulu porti in sinu Reutatea de veninu!

Esti frumósa, Amorósa!	Esti frumósa, Amorósa!
Dar' frumseti'a-i trecatória Si dispere cá si-o flóre . . .!	Dar' de vrei cá óre cine Ore cându se ti se 'nchine
Adi o ai! iar' mâni s'a dusu Cá si sórele-a apusu.	Nu frumsetiei se te 'ncredi Ci limb'a se ti-o stimezi!

Esti frumósa,
Amorósa!
Si 'n Amoru iubesci unu nume
De tu nu Fai dá pre-o lume . . .!
Ér' io-ti dícu cá se iubesci
Portu si datini stramosiesci!!!

Macaveiu J. Nitlu.

Scóle superióre de fete.

Adeca gimnasiu întregu pentru sexulu femeiescu. Ministrulu de culte si instructiune publica alu Ungariei a incuviintiatu, cá cu inceputulu anului scolasticu 1880/1, adeca din Septembre inainte se se deschida si in Clusiu o scóla superióra de fete, care va trage si dela statu o subventiune de 3500 fl. Scóle de fete, cu câte 7 clase avea pâna acumu in tóta Transilvani'a numai sasii din Sibiiu si din Brasiovu, care in anii din urma au inaintatu asia de multu, in cátu acelea se vedu asiediate in ambele cetati in adeverate palaturi, conduse de profesori si directori „cernuti prin sita désa“, cumu se dice pe la noi. Poporatiunea mestecata rom.-catolica isi dá pe ficele sale pentru invetiatura mai multa in cele doue institute ale calugaritiloru din Sibiiu si in celu dela Alba-Iuli'a. Romanii au scóle de câte 4—5 clase pentru fetitie in Brasiovu si in Blasiu, mai mici in Sibiiu, in Nasandu, in alte vre-o cinci comune mai mari submuntene si in unele scóle de a le fostului regimentu granitiaru I.

„Kelet“ vorbindu despre noulu institutu, descrie cu profúnda dorere parasit'a stare de educatiune superióra a sexului femeiescu chiaru acolo in Clusiu, combatendu cu mania luxulu celu nebunescu, cochetari'a si viéti'a destramata; in fine se felicita, cá de si fórte tardiu, se dá si femeiloru magiare ocaziune de a-si castigá cunoscintie mai solide si mai demne de sexulu femeiescu, dela care depende viitoriulu natiunei; infrunta

totu odata pe barbati pentru ghiatiosulu loru egoismu că-ci uita asia usioru de bun'a educatiune a femeiloru si ingrijescu totu numai de sexulu loru.

Are dreptate „Kelet“; elu inse a uitatu ceva. Pâna înainte cu 40—50 de ani se află in Transilvani'a chiaru si popi calvinesci, convinsi in sufetele loru, că ar fi nespuse de periculosu pentru moralitatea femeiloru a le suferi se invetie scrisulu, si asia dedeau pe fetitie la scôla numai că se invetie a ceti in limb'a loru materna, pentru-că se se pôta rogá lui Ddieu din carti si se cante psalmi de ai lui Dávidu. Asia dara cu ceva mai multu decâtu la mohamedani, carii — celu puçinu pâna acuma — nu suferu pe femei se invetie nici macaru citi. Esceptiuni se vedea la magiari numai in regiunile superiori ale societatiei, la aristocratia, unde unele dame invetiá si latinesce, cele mai multe nemticesce, sau in familia, dela profesori si gubernante impotate, sau la Vjen'a ori si pa'ci pe la Sibiiu, Brasiovu; erá inse si in acea classe destule dame, care avea totu numai sciinti'a feteloru de popa. Pe acea trépta inferiôra de cultura fu surprinsa femeia magiara de bôla lecturii romaneloru miserabili de rele, traduse de cătra ômeni semidocti, cu sutele in limba materna; éra alaturea cu acelea inundara comedile si farsele straine, alese totu asia de reu, reprezentate si mai reu pe scena. Totu-odata le coplesira modele straine, scumpe focu, inse alese in cele mai multe casuri fóra nici unu gustu. Urmarele funeste se vedu preste totu in tíera.

Barbati romani! Se invetiamu din erorile, că si din exemplele bune a le altora. Se ne marturisimu si noi pecatulu. Prea suntemu egoisti ori candu e vorb'a, de educatiune si invetiatura mai multa pentru ficele nôstre. Căti-va barbati romani locuitori in Clusiu, inspirati de ide'a sublîma si salutaria de a inaltiá pe femeia la rangulu cuvenitu ei alaturea cu noi, atátu dupa legile naturei, câtu si dupa ale evangheliei si totu odata in interesulu nostru strictu nationale, asuda si muncescu de căti-va ani la infintiarea unui fondu pentru o scôla romanésca de fetitie acolo in locu; dara candu vedi miculu capitalu adunatu pâna acum, iti vine se pui ochii in pamentu. Totu acestea reflexiuni le-amu potea aplicá si la căti-va barbati zelosi din Campeni. Nu noi vomu fi aceia, carii se ceremu cumva inmultirea „femeiloru „filosófe,“ numite la angli si germani Blaus-trumpf, care sara bucatele de căte doue si trei ori, iti punu pe mésa carnea neférta sau friptur'a arsa scrumu, salat'a nespalata; pretindemu inse cu tóta perseveranti'a, că se ne crescemu femei, care se fia cumu dice poporulu, si de ruga si de fuga, si de mama si de dama, se se inverta cu chiaile de brâu in bucataria si camara cá si in salóne inpregiuru de óspeti; se scia comandá in sfer'a activitatiei sale femeiesci si se pôta apretiá vocatiunea barbatiloru trecuti prin cursuri scolastice de 10—16 ani, ajunsi apoi in positiuni sociali, in care cea mai infricosiata pedépsa ce i s'ar potea dictá pentru tóte peccatele tineretiloru sale, aru fi că se traga dupa sine pe căte o consórta, care se stea cá o muta tocma in societatile cele mai alese, in care este chiamatu a functioná séu a se presentá barbatu-seu; căci apoi in casuri de acestea se nu ne miramu, déca unii tineri 'si cauta soçi din alte natiuni, precum nu avemu dreptu se ne miramu, déca ficele nôstre tremura de frie'a unoru petitori trecuti prin scóle, dara badarani si brutali in portarile loru.

Alterius sic altera poscit opem res et conjurat amice.

Se nu ne mai ocupamu numai că dilettanti de crescerea femeiloru nôstre, că se nu platimu odata cu vieti'a nôstra nationale egoismulu nostru. Diu căte fonduri de ale clerurilor de ambele confessiuni s'au publicatu de căti-va ani încóce, amu potutu vedé cu totii că ne stá fórtu reu a ne totu vaierá, séu cum dice asié de nimeritu episcopulu Popasu, a ne „milogi“ la tóta lumea, totu numai de saracia. Déca clerurile nu dispunu inea de capitaluri cu diecile si cu sutele de milióne, au inse deja cu milionulu si cu sutele de mti; numai doue diecese suntu sarace. Celelalte potu se-si impartia veniturile asié, încátu se sustiena in fie-care diecesa celu puçinu căte o scôla confesionale centrale de fetitie de căte 5 pâna la 7 clase; preste acést'a fie-care mitropolia se aiba căte o scôla pedagogica buna pentru fetisióne, care dorescu a imbraçiosá frumós'a, desi spinós'a cale de docenta, de profesóra. Cautati la escelentulu progresu facutu in Roman'i'a cu scólele pedagogice de fetitie. Plina e tíer'a de profesóre, dintre care mai multe se casatorescu totu cu profesori, si asié intre impregiurari anumite ale vietiei barbatulu pôte suplini pe femeia, déca nu este si a dou'a si a trei'a collega cá se o suplinésca.

Pâna cându acést'a scôla saracutia de íetitie in Sibiiu? Si pâna cându Oradea vá mai asceptá inmultirea fondului inceputu din colecte înainte cu vre-o 10 ani pentru infintiarea unei scóle romanesci de fetitie? Éra din fondurile de milióne a le bisericei gr. orientale din Bucovin'a se nu mai ajunga nici odata căte-va mti pentru o buna scôla romanésca de fetitie? Si la reuniunea femeiloru din Brasiovu pâna cându ace'a stare in locu a fondului? Infintiata la 1850, ace'a reuniune nu si-a potutu inmultu capitalulu in 20 de ani din urma nici câtu 'lu inmultise in cei patru ani de antáiu? Nu e de ajunsu numai a-lu administrá exactu, ci se cere că se-lu si inmultiésca femeile natiunei; éra déca cine-va nu este satisfacutu cu modulu impartirii venituriloru fondului, n'are decâtu se vorbésca séu se serie. Se dice că brasiovenii iau partea leului din veniturile fondului reuniunei pentru scólele loru locali, dotate si de airea mai bine decâtu tóte celelalte. Tóte acestea inse nu sunt unu temeiu, pentru-că natiunea se-si întórca faci'a s'a de catra acelu fondu, care se adunase din colecte generali, facute in tóte tierile locuite de romani asié, încátu déca fondulu nu ar' fi atátu de micu, adeca nici 40 mti floreni, natiunea intréga ar' avea dreptu se pretinda infintiare de scóle din veniturile lui, căci administratiunea simpla a unei averi comune, nu dà nicairi in lume dreptu la vre-unu monopolu. Ar' fi inse si o grea vatemare a presupune asia ceva despre femeile romane din Brasiovu, care ori candu au fostu informate in cugetu curatu asupr'a vreunui scopu nationalu si humanitaru, au si datu probe stralucite de celu mai nobile devotamentu. Asia cauzele nesporirii fondului reuniunei trebuie se se caute cu totulu airea, si cautându-se, suntemu siguri că se voru aflá. Dara nu voiescu femeile natiunei romane fondu comunu pentru scôla de fetitie? Atunci cu atátu mai virtosu trebuie se tinda a-si formá fonduri partiali, dupa provincii si tienuturi. In totu casulu un'a din doue trebuie se se intemple, căci numai atát'a câtu s'a facutu pâna acuma pentru crescerea fetitiloru, nici decumu nu este de ajunsu.

G. Baritiu.

Proprietariu, Editoru si Redactoru respundietoriu: **Niculae F. Negrutiu.**

Gher'la. Imprimari'a „Georgiu-Lazaru.“ 1880.